

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Alchymista dnešní doby	2
(Ne)významná menšina rozhovor s J. Ibrahimem	4
Lesk a bída Lauderových škol	6
Uprchlíci 1989	8
Zjazvený život Yehudy Lahava	10
Vzpomínky Chaima Kleina	14

■ Krátce

Štědrost Dr. Badera je rovněž výrazem vzdoru. Je to jeho způsob, jak ty nejodsouzenější lidské skutky přeměnit v čisté zlato.
Yechiel Bar-Chaim

Potíž je podle mne v tom, že problémy izraelských Arabů jsou hodně upozaděny v porovnání s izraelsko-palestinským konfliktem. Vždyť i mnozí arabští poslanci Knesetu se spíše zabývají problémy Palestinců než našimi. Já vím, že ty palestinské problémy jsou velmi závažné a je důležité je řešit. Ale my žijeme v Izraeli, jsme izraelští občané, není nás zrovna málo a neměli bychom být přehlíženi.
Jawdat Ibrahim

Hilel, který ve svém učení vychází z „chasidim ha-rišonim“, je údajně autorem aforismu: „Nevzdělanec nemůže být chasidem.“ Pamatujme si tento výrok, neboť chasidismus 18. století jej totálně postaví na hlavu. Takový BEŠT (Baal Šem Tov) neuměl ani číst a psát hebrejsky, natož v jiných jazycích.
Sylvie Wittmannová

(NE)VÝZNAMNÁ MENŠINA

Rozhovor
s Jawdatem Ibrahimem
– čtěte na straně 4

ALCHYMISTA DNEŠNÍ DOBY

Možná že někteří čtenáři měli možnost poznat osobně Dr. Alfreda Badera při jeho loňské přednášce v Bejt Simcha. Ač dokázal Dr. Bader velmi zasvěceně hovořit o židovském konceptu Mesiáše a jeho znalosti v oblasti judaismu jsou velmi rozsáhlé a hluboké, je především chemikem a obchodníkem. A rovněž významným filantropem a sběratelem umění. V září letošního roku mu byla udělena cena Via bono, kterou za něj převzal jeho dlouholetý přítel, pan Yechiel Bar-Chaim, zástupce The American Joint Distribution Committee pro Českou republiku. Pan Bar-Chaim se s námi podělil o slavnostní řeč, kterou při této příležitosti pronesl.

Dobrý večer pane velvyslanče, vážení hosté, přijel jsem dnes z Paříže speciálně pro tuto příležitost. Rovněž mnozí z přátel a příbuzných Dr. Badera dnes vážili cestu. Žádám vás tímto, abyste laskavě vyslechli několik slov na počest Dr. Badera.

Alfred Bader rád definuje své obecně známé vášně pomocí počátečních písmen abecedy: A je ars, tedy umění; B je Bible a C je chemie.

Možná nejlépe tyto vášně vyjadřuje obraz na titulní straně jeho autobiografické knihy. Jde o obraz alchymisty, což dle mého názoru přesně vystihuje pravou povahu Alfreda Badera. Za prvé, tento obraz je jednoznačně uměleckým dílem. Za druhé – judaismus je náboženstvím, které se zaměřuje na běžné denodenní činnosti – vstávání, uléhání, mytí rukou nebo přijímání potravy – a pomocí řádného provedení je mění ve svaté skutky. A samozřejmě alchymisté, kteří se snažili přeměnit olovo nebo jiné běžné kovy ve zlato, byli také prvními chemiky.

Dr. Bader se prostřednictvím své filantropie stal svým způsobem alchymistou. Určitě jej k tomu inspiruje Bible. Často cituje výrok: „Cedek, cedek tirdof. – Spravedlivě spravedlnosti následovat budeš.“ Rovněž má v oblibě příkaz: „Nebudeš nečinně přihlížet, když je prolévána krev bližního tvého.“ Ale štedrost Dr. Badera je rovněž výrazem vzdoru. Je to jeho způsob, jak ty nejodsouzenější lidské skutky přeměnit v čisté zlato.

Jako čtrnáctiletý židovský chlapec byl vyhnán z Vídně Adolfem Eichmannem, který jej poslal do dětského transportu a navždy jej oddělil od rodiny. A přece se letos v listopadu, u příležitosti výročí Křišťálové noci Alfred Bader vrátí do Vídně, aby znovu uvedl v život nejprestižnější vědeckou cenu předválečného Rakouska.

Když se posléze dostal do Londýna, domníval se, že je zde v bezpečí. Nicméně byl (ve věku 16 let) na příkaz vlády Jeho

Veličenstva zatčen a jako „nepřítel“ poslán do internačního tábora v Kanadě. Přesto se i do Anglie vrátil – koupil a zrenovoval zde jeden z chátrajících venkovských zámečků a věnoval jej univerzitě. Nedávno byl tento „nepřítel“ jmenován komandérem Britského imperia.

S manželkou Isabel při návštěvě České republiky

Když byl propuštěn z internačního tábora, snažil se mladý Alfred Bader dostat na kanadské univerzity, byl však jako evropský Žid odmítán. Měli byste vidět, co všechno později vykonal pro tu univerzitu, která jej nakonec jako jediná přijala. Queens Univer-

Dr. Alfred Bader se narodil 28. dubna 1924 ve Vídni v rodině české židovské šlechtičny a maďarského důstojníka. Studia chemie, započatá v kanadském Ontariu, zakončil v roce 1950 doktorátem na Harvardu.

Po skončení studií založil se svým přítelem právníkem firmu Aldrich Chemical Company (dnes Sigma-Aldrich), která se postupem času rozrostla na největšího světového dodavatele chemikálií pro výzkum.

Dr. Bader se stal jedním z nejúspěšnějších a nejznámějších chemiků na vědeckém i obchodním poli. Vědecky se soustředil na uplatnění soudobých metodik ve výzkumu historických obrazů. Tato jeho práce souvisí s jeho další celoživotní láskou – totiž umě-

sity po Dr. Baderovi u příležitosti jeho 80. narozenin pojmenovala ve městě ulici.

Tyto skutky štedrosti a vykoupení nemožnou zcela odstranit osten utrpení, způsobeného minulými křivdami, ale Dr. Badera naplňují zánícením a chutí pomáhat těm, kteří bojují o své místo na slunci tak, jako o ně kdysi bojoval on.

A kde jinde by to mohl lépe konat než právě zde, v českých zemích, domově svých předků a vlasti Tomáše Garrigue Masaryka, vašeho vlastního velkého „alchymisty“, který přeměnil autokratické císařství v zářící demokratickou republiku?

Závěrem bych chtěl říci, že vzdor vůči lidské nespravedlnosti má souvislost i s pokřikem fotbalových fanoušků, který měl Alfred Bader možnost slyšet, když dělal na Harvardu doktorát v oboru chemie: „Illegitimum non carborundum.“ Volně přeloženo: „Nedovol bastardům, aby tě dostali.“

V tomto duchu se cítím poctěn, že mohu Alfredovým jménem převzít cenu Via Bono. Děkuji vám všem.

► Yechiel Bar-Chaim, Praha 21. září 2004

► Přeložila Kateřina Weberová

► Foto: www.alfred-bader.cz

ním. Je světově známým sběratelem obrazů starých holandských mistrů, kurátorem výstav, lektorem.

Od 90. let podporuje mladé české chemiky prostřednictvím stipendia Bader Postgraduate Fellowship, které jim umožňuje tříleté studium na světových univerzitách. Každoročně je od roku 1994 rovněž jednomu mladému českému vědci udělena Cena Alfreda Badera (spojená s finanční prémie ve výši 100 000 Kč) za mimořádný výkon v oblasti organické a bio-organické chemie.

Dr. Bader je držitelem mnoha čestných doktorátů z univerzit v Kanadě, USA, Británii a ČR a dalších ocenění vědeckých i obecných (Čestné občanství města Vídně, Komandér Britského imperia).

ARAFAT ZMIZEL ZE SCÉNY

- jak dál?

Den po dramatickém hlasování v Knesetu, v němž byl schválen plán ústupu z Gazy a likvidace židovských osad v této oblasti, se v Ramalláhu zhroutil palestinský předseda Jásir Arafat a o dva dni později byl převezen do pařížské nemocnice. Ještě se neví přesně, jakou nemocí trpí, ale i lidé v jeho okolí potvrdili, že občas ztrácí vědomí a nepoznává ani své nejbližší spolupracovníky.

Obě události jako by byly k sobě přiřazené tajemným dramaturgem, aby vytvořily novou situaci. I kdyby se zdravotní stav Arafata do jisté míry stabilizoval, sotva bude schopen vykonávat své dosavadní funkce. Fakticky Arafat zmizel ze scény a jeho místo zaujali mnohem racionálnější a pragmatičtější nástupci, premiér Ahmed Karija (Abu Alla) a jeho předchůdce, Mahmud Abbas (Abu Mazen). Je sice pravda, že Arafat odmítl oficiálně předat pravomoci svým nástupcům a dokonce odmítl žádost své manželky, aby sepsal závět; a je také pravda, že pokud Arafat žije, třeba i v polovědomí, jeho nástupci se neodvážejí udělat žádný rozhodný krok, jenž by byl v přímém protikladu s jeho politikou. Ale o jejich záměrech svědčí, že premiér Korej využil Arafatovu

nemoc, aby o jejím průběhu v telefonickém rozhovoru přímo informoval izraelského premiéra Ariela Šarona. Po několika měsících přerušení kontaktu to byl jejich první přímý rozhovor. Korej také prohlásil, že palestinská správa se chce vrátit k Bushově „cestovní mapě“ („Road map“), jako základu postupu na cestě k vyřešení palestinsko-izraelského konfliktu.

Izrael projevuje prozatím chvályhodnou zdrženlivost. Armáda prý přestane iniciovat tzv. „cílené likvidace“; ani v Arafatově nepřítomnosti neobsadí jeho sídlo Mukatu, třebaže se v něm prý skrývá několik hledaných teroristů; vojáci dostali přísné rozkazy neprojevovat před Palestinci radost nad Arafatovou nemocí, nebo jeho případnou smrtí. A především, izraelské vedení nedává najevo, koho by si přálo mít na čele palestinského národního hnutí namísto Arafata. Dobře si uvědomuje, že každý projev podpory anebo sympatie vůči kterémukoli kandidátovi by ho okamžitě diskvalifikoval v očích palestinské veřejnosti.

Ale pod povrchem zdrženlivého odstupu si Izraelci uvědomují, že situace se změnila. Arafat byl pro nynější izraelské vedení symbolem palestinské zatvřelosti a podpory terorismu. S ním zmizel ze scény také argument – nebo výmluva – že na palestinské straně není s kým jednat. Otevírají se nové možnosti – například uskutečnění ústupu z Gazy nikoli na základě jednostranného izraelského rozhodnutí, nýbrž na základě dohody s Palestinci, která by zabránila destabilizaci a chaosu po izraelském ústupu a mohla by být také úvodem k dalším, dalekosáhlejším dohodám. Ve svém projevu v Knesetu před hlasováním o plánu ústupu z Gazy Šaron prohlásil: „Zkušenost mne naučila, že samotný meč nemůže rozhodnout trpký spor v této zemi. Nechceme věčně vládnout miliónům Palestinců, kteří v každé generaci zdvojnásobují svůj počet. Chci, aby Palestinci věděli, že jsme sem nepřišli budovat svou vlast na troskách jejich záhuby. Válka mezi námi není předurčená osudem.“

Myslel-li Šaron svá slova vážně, Arafatův odchod ze scény mu poskytuje nebývalou možnost uvést je do života.

► Yehuda Lahav, Tel-Aviv

► Foto: www.gloria.idc.ac.il

Program

Bejt Simcha

LISTOPAD/PROSINEC 2004

**pátek 19. listopadu
od 19 hodin**

Achab Haidler: Šlomo Camus a Abel
Nicota – zamyšlení nad kacířstvím
knihy Kohelet (Kazatel) –
doporučujeme předem přečíst

**pátek 26. listopadu
od 19 hodin**

Dr. Emanuel Žďárský:
Genetika v dějinách národů

sobota 4. prosince

Workshop věnovaný tématu CHANUKA
s rabi Ronaldem Hoffbergem
(od 10 hodin ranní bohoslužba,
od 13 hodin workshop)

úterý 7. prosince od 18 hodin

Erev Chanuka – oslava začátku
svátku: kulturní program, občerstvení

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek
od 18 hodin; pokud je na programu
i přednáška, následuje vždy
po skončení bohoslužby, od 19 hodin

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 15 do 18 hodin

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2

Telefon: 222 251 641

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

www.bejtsimcha.cz

(NE)VÝZNAMNÁ MENŠINA

Jawdat Ibrahim není politik, umělec ani sportovec. Přesto lze říci, že je v Izraeli osobou poměrně mediálně známou. Je milionářem – poněkud netradičním. Netradiční je způsob, jak své miliony získal, netradiční je i způsob, jak s nimi nakládá. Patří k oněm zhruba dvaceti procentům izraelských občanů, v jejichž dokladech stojí: národnost arabská. Do Prahy přijel na několik dní se svojí thajskou ženou, ročním synem a dospívajícím synovcem.

Určitě se dostaneme k povídání o Vašich současných aktivitách, ale budeme nejprve asi muset čtenářům přiblížit Váš neobvyklý životní příběh, bez nějž by to nebylo kompletní. Odkud pocházíte?

Narodil jsem se v Izraeli, ve vesnici Abu Gosh, která leží asi patnáct kilometrů od Jeruzaléma, při hlavní cestě z Tel Avivu do Jeruzaléma. Po vyhlášení Státu Izrael se tehdejší starosta rozhodl pro spolupráci s novým státem, a tak v naší vesnici nedošlo k žádným bojům. Zajímavé je, že veškeré obyvatelstvo Abu Goshe, což je asi 5500 lidí, je vlastně jednou jedinou rodinou, všichni pocházíme ze stejné rodiny. V jiných vesnicích v Izraeli žijí často lidé, kteří přišli z různých míst, dokonce z různých zemí, z Egypta, z Maroka, ale my v Abu Gosh jsme jedna rodina, máme jednoho otce. A tak když se tehdejší starosta rozhodoval, jak se zachovat, snažil se vlastně hlavně uchránit svoji rodinu. A bylo to moudré rozhodnutí.

Z jaké rodiny pocházíte?

Z velmi chudé. Otec zemřel, matka se o nás starala sama. Být to v jiné zemi, těžko by to dokázala. Naštěstí v Izraeli funguje sociální systém, který nám umožnil nějak vyžít na sociálních dávkách. Ale bylo to pochopitelně těžké, bylo nás šest dětí, žili jsme ve sklepním bytě. Když můj otec zemřel, náš dům byl teprve rozestavěný, vlastně byly hotové jen základy a sklep – a tak už to pak zůstalo, bez otce jsme jej dokončit nemohli. Ale moje matka je silná žena a starala se o nás v rámci možností velmi dobře. Hlavně jí vždycky leželo na srdci, abychom dostali vzdělání. Takže jsem vystudoval i střední školu. Během studia jsem už ovšem pracoval, po vyučování, o prázdninách, jak jen to bylo možné. Samozřejmě pracovali i moji sourozenci. Všichni jsme se snažili pomoci se zajištěním rodiny.

Co bylo po střední škole?

Pokusil jsem se podnikat, vyráběl jsem keramiku, umělecké předměty z keramiky, ale moc se mi nepodařilo, rozhodně ne dost na uživení se. A tak jsem se nakonec

rozhodl zkusit to ve Spojených státech. Ale samozřejmě už jenom dostat se tam byl problém. Potřebujete vízum, peníze. No ale já si vždycky říkám, že se člověk nesmí rovnou vzdávat, je třeba to alespoň zkusit. Tedy nejdřív jsem po pravdě řečeno ani nevěděl, co všechno je třeba. Prostě jsem šel do cestovní kanceláře, že chci do Ameriky. Tam se zjistilo, že ani nemám dost peněz na letenku. Ale žena, která tam pracovala, byla hrozně milá a slíbila mi, že to nějak zařídí, že mi tu letenku dají na dluh. Ale že nejdřív musím mít vízum. Jsem si jistý, že vůbec nepočítala s tím, že bych ho mohl dostat. Tak jsem se vypravil do Tel Avivu na ambasádu, vyplnil potřebné formuláře,

samozřejmě špatně, pak jsem absolvoval pohovory s nějakými úředníky, zase se spoustou chyb, moje angličtina nebyla dost dobrá a tak dále. No, do dneška nevím, jak je to možné, ale oni mi to vízum nakonec dali. Šel jsem zpátky do té cestovky a tam tomu vůbec nevěřili. Ta paní říkala, to není možné, vy přece vůbec nesplňujete podmínky, vám to vízum nemohli dát. A já jen krčil rameny – no jo, ale dali mi ho. Nakonec jsme se nějak domluvili a já jsem opravdu dostal letenku na dluh. Dokonce mi ještě půjčila sto dolarů, což byly veškeré peníze, se kterými jsem ještě ten večer odletěl. Mimochodem, byla to židovská cestovní kancelář, ne arabská.

V Americe jsem se pak protloukal jak se dalo, měl jsem různá zaměstnání, byl jsem řidičem taxíku, řidičem nákladáku. Nebylo to nic moc, horko těžko jsem si vydělal na živobytí. No a pak se to všechno změnilo, prostě jsem vyhrál v loterii.

Prý to bylo poprvé v životě, co jste si koupil los?

To je pravda. Já nesázím, nehraju. Víte, ani třeba tady – všichni chodí do kasina, ale já nejsem hráč. Ale tenkrát jsem měl posledních dvacet dolarů, to byly moje úplně poslední peníze a mně najednou napadlo koupit si za ně los. Zničehonic, nevím proč. No a pak se věci pochopitelně hodně změnilo. Ale ne já, já se neměním.

Bylo vám tehdy asi dvacet šest, vyhrál jste obrovskou sumu, více než dvacet miliónů dolarů. Většina lidí, zejména mladých lidí, by asi začala utrácet, nakupovat auta, cestovat. Co jste dělal vy?

Moje první myšlenka byla vrátit se domů, k rodině. A to jsem taky udělal a od té doby žiju zase v Izraeli, doma. Pro nás byla vždycky důležitá rodinná soudržnost, tak nás matka vychovala. ➤

► Vaše matka je muslimka?

Ano, vykonala dokonce poutí do Mekky. Ale jinak moc pobožná není. Třeba o ramadánu nikdy nechtěla, abychom se postili. Prostě nechtěla, aby se její děti trápily hladu. Moje žena si s ní velmi dobře rozumí.

Takže jste se vrátil se všemi těmi miliony do Izraele a začal jste investovat.

Ano. Chtěl jsem ty peníze využít nějak užitečně. Víte, jsem Arab a jsem izraelský občan. Arabů je v Izraeli asi dvacet procent. Jsme tedy menšina, ale dost velká menšina a já jsem chtěl přispívat k tomu, aby ta menšina měla ve své zemi také patřičnou váhu. Podívejte se třeba na Židy v Americe. Jsou menšina, ale významná menšina, a protože se cítí být v první řadě Američany, hodně se také angažují. A já chci být také takový, jsem Izraelec a chci přispívat k tomu, aby se věci v mé zemi vyvíjely k lepšímu.

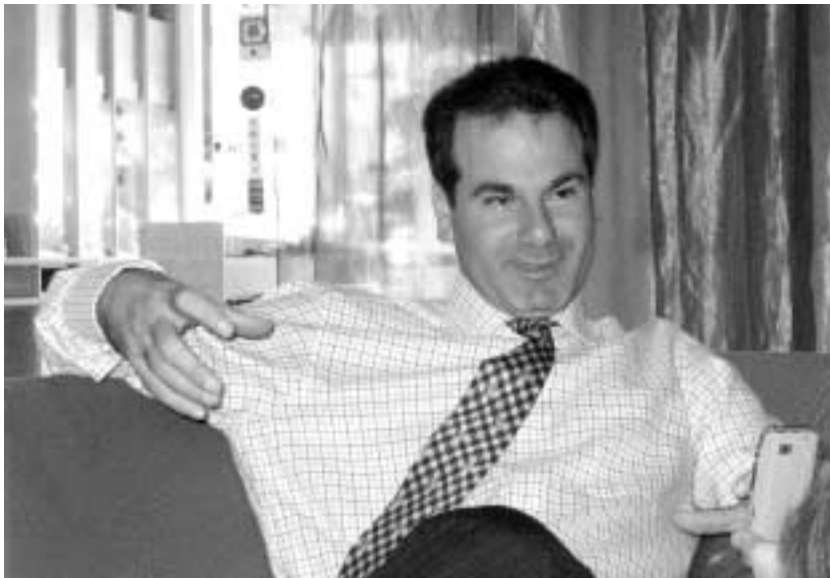
Jak se snažíte tento svůj cíl naplňovat?

Tak třeba jsem založil nadaci, která uděluje stipendia studentům, kteří by jinak měli problém zaplatit si vysokoškolská studia. A dáváme ta stipendia jak arabským, tak židovským studentům. Lidé se mě často ptají: „Proč dáváte peníze Židům, oni mají mnohem víc možností než Arabové?“ Ale já věřím, že když my, z naší arabské nadace, budeme podporovat i židovské studenty, tak že zase jiné – židovské – nadace budou dávat více peněz Arabům. A jsem přesvědčen, že už to začíná přinášet výsledky. Potíž je podle mě v tom, že problémy izraelských Arabů jsou hodně upozaděny v porovnání s izraelsko-palestinským konfliktem. Stačí jen sledovat média, aby to člověku bylo jasné. Vždyť i mnozí arabští poslanci Knesetu se spíš zabývají problémy Palestinců než našimi. Já vím, že ty palestinské problémy jsou velmi závažné a je důležité je řešit.

Ale my žijeme v Izraeli, jsme izraelský občané, není nás zrovna málo a neměli bychom být přehlíženi.

Myslím, že většina lidí mimo Izrael ani neví, že jsou také Arabové, kteří jsou izraelskými občany a že se jedná o tak velkou skupinu.

Přesně tak. A tohle se hodně snažím změnit, snažím se lidem vysvětlovat, že nejsou jen Židé a Palestinci. Vždyť my můžeme sloužit jako příklad pro celý

Střední východ, živý důkaz toho, že Židé a Arabové mohou spolu žít v pokoji.

Na začátku jste vyprávěl, jak se starosta vaší vesnice zachoval po vzniku Izraele. Těm Arabům, kteří se tehdy rozhodli uznat nový stát a nebojovat proti němu, bylo slíbeno izraelské občanství a plná práva.

Kdyby se tak tehdy zachovala většina arabských vesnic, neměl bychom dnes ty problémy, které máme, neměli bychom uprchlíky a vše, co s tím souvisí.

V čem vidíte hlavní problém izraelských Arabů? Mají sice ono slibované občanství, ale...

...ale nejsou rovnoprávní. Samozřejmě. Stačí se podívat na veřejný rozpočet. Je nás dvacet procent, ale myslíte, že dostáváme dvacet procent veřejných financí? Pochopitelně ne. Na druhou stranu, nemůžeme jen sedět a litovat se. Musíme s tím sami něco dělat. Vždyť máme sedmnáct

poslanců v Knesetu. Jsou strany, jako například ŠAS, které mají míň poslanců, a přece mají politickou váhu. Takže my ji také můžeme mít.

Kolik je ale mezi izraelskými Arabů lidí, kteří mají peníze, aby se mohli snažit situaci ovlivňovat?

Znám hodně takových, kteří mají peníze, ale není dost těch, kteří by chtěli něco obecně prospěšného dělat. Nevím proč. Ale já se snažím i tohle změnit, snažím se lidi oslovovat, aby něco dělali. My Arabové máme jeden velký problém – dlouho nám trvá, než se probudíme a začneme něco dělat.

Působíte celkem optimisticky, plný energie. Ale myslím, že před deseti dvanácti lety, tedy v době, kde jste se začínal ve veřejném životě angažovat, vypadaly izraelsko-arabské vztahy mnohem nadějněji než dnes.

Já jsem měl velmi blízko k lidem kolem Rabina a je fakt, že od té doby se toho hodně změnilo, a to k horšímu. Ale to by nás nemělo znechutit a neměli bychom se proto přestat snažit. Naopak, tím víc se musíme snažit se zapojit do politiky, protože čím víc se zapojíme, tím větší budeme mít moc věci ovlivňovat. A co je hlavní, neustále se musíme snažit budovat vzájemnou důvěru. To je totiž náš hlavní problém – nedostatek vzájemné důvěry. A tady se dá začít od nejnižších úrovní, jako v mé vesnici, kde žijí Arabové i Židé. Musíme se snažit, aby obě strany viděly, že to jde, že ti druzí jsou lidé, s nimiž se dá normálně žít, pracovat.

Slyšela jsem také zajímavou zprávu o vašem fotbalovém klubu.

Ano, nedávno jsem se rozhodl koupit prvoligový fotbalový klub HAPOEL Jeruzalém. Víte, většina jeho fanoušků je výrazně protiarabského smýšlení. No tak jsem ho koupil a teď to bude arabsko-židovský klub. To byl velký poprask.

► Kateřina Weberová, foto: Michal Spevák

LESK A BÍDA LAUDEROVÝCH ŠKOL

V prvním čísle letošního roku jsme čtenářům Maskilu slíbili, že budeme situaci v Lauderových školách sledovat a o dalším vývoji situace podávat objektivní informace. Balzakovská parafráze v titulku naší zprávy již sama napovídá, že vývoj událostí v samotné škole (ani u jejího zřizovatele) se ani po dvou měsících neubírá pozitivním směrem – naopak – rodiči i žáky kritizované skutečnosti stále trvají a osud této školy se v mocenském boji mezi „Koalicí“ a „Platformou“ stává příslovečnou Popelkou...

Nejprve osvěžíme paměť a připomeneme si některé události. Na samém konci minulého školního roku byla zřizovatelem odvolána Kateřina Dejmalová – mezi žáky i rodiči oblíbená ředitelka Lauderových škol. Ve škole se přepisují již vyplněná a jí podepsaná vysvědčení, která znovu podepisuje Eva Nováková, pověřená dočasným řízením Lauderových škol. Paní Nováková není ve škole osobou neznámou, už jednou v čele školy stála, ve své funkci selhala a byla zřizovatelem odvolána. Studentům se rozhodnutí vedení ŽOP nelíbí a jako formu protestu volí pasivní rezistenci a odmítají převzít svá vysvědčení podepsaná „staronovou“ ředitelkou. Ani učitelé se s touto situací nesmířují a šestnáct pedagogů podává výpověď. Společně s „dočasnou“ ředitelkou se do školy vrací další, také již jednou odvolaná, bývalá ředitelka Věra Dvořáková.

A výsledek? Trochu připomíná prověrková jatka počátku husákovské normalizace. Školu opustilo šestnáct pedagogů, výpověď dostala speciální pedagožka, psycholožka i jediná administrativní pracovnice v sekretariátu školy. Odejít musela i kuchařka. Poměry ve škole donutily k odchodu i ekonomku. Po „normalizaci“ personálu školy tu zbývá druhá část problému. Jsou to „neukáznění“ rodiče a jejich děti – žáci školy. Co s těmi, kterým se tyto a jiné záležitosti kolem školy nelíbí, co se studenty, kteří s poctivostí a naivitou svého věku, nazývají věci pravým jménem? I na tento „odboj“ paní ředitelka našla recept. Rodičům doporučuje, aby si našli jinou školu a toto „řešení“ je nabízeno i studentům.

Je smutnou skutečností, že mnozí znechucení rodiče převedli své děti jinam. Další děčka se rozhodla nepokračovat studiem na gymnáziu Or Chadaš, ačkoliv se na ně v základní škole Gur Arje po léta připravovala, raději půjdou do nežidovské, ale bezproblémové školy.

Rodiče, kteří nerezignovali, ale chtějí těmto poměrům čelit, oslovili předsedu ŽOP ing. Jelínka. Vysvětlili mu svá stano-

viska a on slíbil v požadovaném směru učinit různá nápravná opatření. Nic z toho co slíbil nesplnil, na dopisy nereaguje, sjednat další schůzku s ním je prakticky vyloučeno. Už nemá čas rodičům dál lhát, je nyní zřejmě plně vytižen lhaním o jiných věcech. Lež se bohužel stala standardním pracovním nástrojem jak předsedy ŽOP ing. Jelínka, tak i sociálnědemokratické poslankyně a místopředsedkyně ŽOP Mgr. Evy Novákové. Nechceme však být nespravedliví. Možná, že vše co my nazýváme lží či nepravdou, je z jejich strany vnímáno jen jako legitimní způsob politického boje, jako pragmatický způsob vedoucí k udržení jejich ohrožené moci, je to jejich výklad politické kultury. Oni to možná – jak je dnes v politické billboardové praxi uváděno – myslí upřímně.

Byli bychom ovšem velmi naivní, kdybychom očekávali, že předseda ŽOP ing. Jelínek, který je schopen si vymyslet schůzku s izraelským prezidentem a vyvolat tak diplomatické dementi, bude v případě Lauderových škol postupovat korektně. Je-li schopen lhát takřka současně jak reprezentaci obce tak i představitelům rabínského soudu v Izraeli, jak by mohl v případě Lauderových škol postupovat jinak? Lhal, když rodičům sliboval co vše zařídí, lhal když sliboval, že bude zajištěno výběrové řízení pro definitivního ředitele a výčet jeho „nepřesností“ by zabral ještě mnoho místa. V tomto umění účelových lží a populistické dezinterpretace faktů není ovšem sám. Místopředsedkyně ŽOP, poslankyně ČSSD a pouze „dočasná“ ředitelka školy mgr. Nováková v tomto umění za ním nikterak nezaostává. Stačí si přečíst co všechno v novinách naslibovala a co nebylo splněno, stačí porovnat její „osobní“ dopisy rodičům žáků s realitou, připomeňme jen namátkou její slova ze dne 1. července t.r., kdy redaktoru PRÁVA prohlásila doslovně: „O dalším vývoji by mělo být jasno do konce července. Doplňné učitelského sboru by už každopádně mělo být na novém řediteli.“ V posledním

čísle Obecních novin se obě dámy z vedení školy trumfují ve vzájemné chvále, oznamují, že škola je v naprostém pořádku a pokud něco není v pořádku (např. znalosti žáků, jak tvrdí) pak je to jen vinou minulých pedagogů a vedení školy. Jak jinak. Proč se tedy tak brání otevřít školu rodičům a uspořádat s novými učiteli přátelské setkání, je-li vše v pořádku? V úvodníku stejného čísla Obecních novin pak předseda ŽOP předvádí slovní a argumentační ekvilibristiku hodnou mága Copperfielda. Uvádí na „správnou“ míru kausu rabína Sidona, kausu neexistující schůzky s prezidentem Izraele i úsměvnou kausičku svého veřejného prohlášení, že je číslem 1. Podstata jeho obrany je v tom, že se asi všichni tak trochu spletli, něco zavinil špatný překlad, něco redaktor četky a b-h ví jak to popletli na izraelské ambasádě. Vždyť to všechno – jak už víte – myslíme upřímně!

Vratme se však ke škole. Uvádíme heslovitě s čím nejsou rodiče spokojeni a co by rádi změnili:

- způsob vedení školy;
- dosud není jmenován definitivní ředitel;
- školu vede pověřená ředitelka, která již v minulosti v obdobné funkci neobstála a byla vedením ŽOP a Nadací R. S. Laudera z této funkce odvolána;
- ve vedení je pí. Dvořáková, která velmi negativně ovlivnila chod školy v uplynulém školním roce; při řešení této situace bylo ze strany Nadace R. S. Laudera požadováno, aby nadále nebyla jmenována do vedoucích funkcí ve škole;
- při snaze o diskusi nad jednotlivými problémy je dětem i rodičům doporučováno opuštění školy;
- zcela nevhodné sestavení rozvrhů hodin, zejména v pátek v odpoledních hodinách;
- chaotická výuka stěžejních předmětů hebrejštiny a židovské výchovy;
- odborné předměty jako český jazyk, matematika, vyučují učitelé s nedostatečnou aprobační;
- ve škole došlo k výměně některých pro-

- ▶ tor (fitness, klub, šatny) zřejmě bez dostatečného bezpečnostního zajištění;
- není do důsledku zajištěna ostraha školy; ve škole se pohybují osoby, které tam nemají co dělat;
- nejsou v plné míře realizovány předmaturní semináře, často odpadá výuka ve stěžejních předmětech, za které není zajištěna adekvátní náhrada.

Protože si ředitelka školy neustále stěžuje, jak je napadána, uveřejňujeme dva dopisy dr. Hany Košťálové, matky studentky gymnázia, které bez valné odezvy odeslala vedení školy. O tom, že se nejedná o nikterak nesplnitelné požadavky vyžadované rodiči od školy, které svěřili děti do výchovy, se mohou čtenáři přesvědčit sami. Tyto požadavky jsou standardní vůči každé obdobné škole a není důvodu, proč by se mělo vedení Lauderových škol chovat jinak.

Vedení Lauderových škol
Belgická 25, 120 00 Praha 2

- Věc: 1. Žádost o zprostředkování seznámení s učiteli vyučujícími na gymnáziu Or Chadaš.**
- 2. Žádost o objasnění principu „znalostních“ či „vědomostních“ auditů.**

Paní Mgr. Nováková,
 žádám Vás o uspořádání seznamovací schůzky s učiteli. Do třídních schůzek je ještě daleko, a ani z organizačních důvodů nejsou třídní schůzky vhodnou formou pro lepší seznámení rodičů s novými kantory. Mnohem lepší bude neformální beseda. Myslím, že by neměl být problém ji svolat nejpozději v druhé dekádě října.

Protože Vás naše přání setkat se s učiteli překvapilo, vysvětlím Vám, proč o ně usiluji: Chci se osobně seznámit s těmi, kdo vychovávají mou dceru, chci vyslechnout jejich představy o tom, jak ji budou vyučovat, jaké mají požadavky na její práci, jak přistupují k hodnocení práce studentů, s jakými materiály pracují nebo budou pracovat při výuce. Víte, že toto přání se mnou sdílají i další rodiče. Myslím, že některé odpoledne pondělí až čtvrtek od 18.00 hodin by vyhovovalo většině zájemců a zároveň by nenarušilo chod školy.

Jako učitelka víte, že i pro vyučující je dobrá spolupráce s rodiči velmi důležitá a přínosná, takže předpokládám, že také oni uvítají zájem rodičů o spolupráci. Rodiče musejí rozumět tomu, co a proč učitel dělá,

aby mohli podpořit jeho snažení. Nadstandardní spolupráce mezi školou a rodiči, zejména vstřícnost ze strany školy, byla až dosud jedním z podstatných rysů Lauderových škol a spoluvytvářela pocit sounáležitosti se školou. Věřím, že po počáteční nejistotě na Vaší straně a po možných organizačních zmatcích počátku roku nyní již vše ve škole běží podle Vašich představ a beseda nebude nic bránit.

Dále bych se ráda dozvěděla víc o „vědomostních auditech“, jejichž princip a funkci mi nedokázala dcera vysvětlit. Budu ráda, když mi věc vyjasníte Vy nebo některý z učitelů. Prosím o písemnou odpověď na mou výše uvedenou adresu.

Děkuji za neprodlenou odpověď,

Dr. Hana Košťálová

Na vědomí:

Ing. Tomáš Jelínek; PhDr. Leo Pavlát;
výbor platformy „Obec pro všechny“

Vedení Lauderových škol
Belgická 25, 120 00 Praha 2

Paní Nováková!

Nemohu si odpustit osobní začátek dopisu, protože Vaše ne-odpověď se mě osobně dotkla. Vaše korespondence s rodiči je poměrně monotónní – opakujete v každém dopise tytéž tři odstavce, které obvykle s korespondovanou věcí nijak nesouvisí. Máloco je tak jasným projevem totálního přehlížení adresáta jako prefabrikovaný dopis v odpověď na dopis osobní. Samozřejmě, že ve Vašem případě nejde o neschopnost sestavit dopis, který by měl hlavu a patu (to by se dalo omluvit), ale o skutečné pohrdání rodiči.

K prvním třem odstavcům, které se tématu MÉHO dopisu Vám nijak nedotýkají, a přesto zabírají většinu Vašeho dopisu, musím říct jen tolik, že moje dcera chodí do této školy šestým rokem a tudíž už vím, do jaké že to školy vlastně chodí. Jako vcelku humorná mi připadá představa, že bych na to mohla zapomenout. O finanční situaci jsem informována z výročních zpráv. O individuálním přístupu k žákům nemůže být řeč, když studenti prvního ročníku gymnázia nemají možnost studovat hebrejštinu na své úrovni. Semináře pro jednoho studenta bývaly možné, už nejsou. Učitelé se věnovali dětem i ve volném čase, už se nevěnují. (Kupodivu – ti bývalí stále naše děti doučují tomu, co studenti ve škole postrádají... individuálně, ve volném čase...)

Patrně jste nepostřehla, že ZVÝŠENÁ potřeba setkat se s učiteli vyplynula z toho, že dejme tomu osmdesát nebo kolik procent vyučujících jsou noví nebo staronoví lidé, které neznáme nebo známe málo. S (ne)početností tříd to nijak nesouvisí. Každý NORMÁLNÍ rodič by chtěl vědět, kdo na jeho dítě působí nejméně polovinu dne. Protože Vy i já máme v hlavě mozek, nebudeme si navzájem předstírat, že Váš postup je standardní a že jen omylem nechápete, oč nám rodičům jde. Vy svým postupem jen chcete dokázat, kdo je tady, konečně, pánem. Nestojíte o žádnou spolupráci s rodiči, pokud hrozí, že by se jim třeba něco nelíbilo. Chcete se zbavit jak nepohodlných rodičů, tak studentů.

Ujistila jste nás, že nový sbor bude plně kvalifikovaný. Kvalifikace sestává ze dvou složek – pedagogické a odborné způsobilosti. Vše je popsáno v příslušném zákonu.

Nechtěli jsme se točit jen na těchto formalitách, protože víme – my rodiče – že učitele učitelem dělají i jiné kvality než jen formální vzdělání – a proto jsme se chtěli s nimi setkat tváří v tvář co nejdříve. Protože nás ale způsob výuky v některých oborech zaráží a Vy nás odkazujete na jakési konzultační hodiny (které ale, hm, zatím na webu vážně nejsou uvedené), musím se ptát touto cestou, a omezují se pouze na otázky, na které je možné jednoznačně odpovědět. Prosím Vás o STRUČNÉ odpovědi typu ANO – NE. Otázky čísly, žádám též číslované odpovědi.

1. Má pan učitel Votoček pedagogickou způsobilost?
2. Má pan učitel Votoček odbornou způsobilost?
3. Má paní učitelka Spěváková odbornou způsobilost?
4. Má pan učitel Květák pedagogickou způsobilost?
5. Doplnila si paní učitelka Friedlaenderová pedagogickou způsobilost, jejíž nedostatek jí vytkla inspekce už v roce 2001? V jejím případě dokonce inspekce shledala, že se nedostatek pedagogické způsobilosti odrazil na kvalitě výuky.

PhDr. Hana Košťálová

Tak to je tentokrát vše, čekáme, že se nám i vy svěříte se svými názory týkajícími se nelehké situace, v níž se tato jediná židovská škola v České republice nachází...

► kamil

UPRCHLÍCI 1989

V čase, kdy dostáváte do ruky toto číslo Maskilu, uplývá patnáct let od politického i lidského dramatu, které se tehdy odehrávalo v samém srdci Prahy – na půdě velvyslanectví Spolkové republiky Německo. Gorbačov zvolna pouštěl do té doby pevně svírané otěže sovětského ideologického dozoru a ve všech zemích „tábora míru a socialismu“ začalo nepokryté volání po obnově Moskvou pošlapaných svobod a národních suverenit.

Ani u našich sousedů v bývalé NDR tomu nebylo jinak a svobodomyšlní Němci začali využívat jediné možnosti volného cestování, které jim umožňoval bezvízový styk s tehdejší ČSSR. Stačilo šeptané podezření, že komunistická vláda uvažuje o zrušení tohoto bezvízového styku a lidé věděli, že by tak definitivně „spadla klec“ a už nikdy nebudou mít možnost obejmout své příbuzné z NSR. K těmto setkáním docházelo právě na území bývalého Československa.

První uprchlíci se začali na velvyslanectví NSR v Praze dožadovat práva azylu na jaře roku 1989. To vše bylo ještě nenápadné, nic nenavědčovalo tomu, že se schyluje k dramatu, které do té doby nemělo srovnání. V létě se začaly ulice Malé Strany podobat ulicím Drážďan, Lipska či Berlína. Desítky a stovky zaparkovaných Wartburgů a Trabantů zaplnily nejen okolí německého velvyslanectví, ale i četná parkoviště v jiných částech města. Bylo v tom něco přízračného. Zůstala auta, ale němečtí turisté z ulic zmizeli. Vysvětlení se však mezi lidmi bleskově rozšířilo. „Dederóni“ (jak byli turisté z DDR ironicky nazýváni) obsadili západoněmeckou ambasádu!

A tak začalo drama několika uprchlických vln – celkem více než dvaceti tisíc mužů, žen a dětí, které se dostaly do velvyslanectví a tam v domě a zahradě několik týdnů v polních podmínkách žili. Byl podzim a východoněmecká diplomacie musela kapitulovat. 30. září přijíždí z Bonnu do Prahy ministr zahraničí Hans Dietrich Genscher a z balkonu ambasády oznamuje nadšeným tisícům německých uprchlíků, že jednání je ukončeno a mohou svobodně odcestovat do svobodného světa. Uplynulo pár dní a na velvyslanectví se uchýlilo dalších zhruba pět tisíc východních Němců. Drama pokračovalo až do začátku listopadu. Desátého listopadu vedení NDR kapituluje a otvírá hranici se spolkovou republikou. Nadšení lidé berou útokem Berlínskou zeď. Nejdopornější stavba komunismu se zhroutila.

Uplyne pouhý týden. Je 17. listopadu 1989 a po Národní třídě v Praze pochodují studenti...

Vzpomínku – na tyto dramatické události před patnácti lety – oživuje výstava fotografií Blanky Lamrové v umělecké GALERII MILLENIUM na Malé Straně v ulici Na Tržišti 5. Pražané tak mají poprvé možnost zhlédnout unikátní soubor dosud nezveřejněných snímků. Milovníci umění se v této galerii ale běžně setkávají se špičkovou tvorbou moderních výtvarníků. Proč je zde nyní výstava fotografií z názvem UPRCHLÍCI 1989 – tedy prezentace s jasným politickým kontextem, vysvětluje majitel a provozovatel galerie, pan Adam Hoffmeister:

„Já i moje žena Xenie jsme před patnácti lety jako obyvatelé Malé Strany sledovali desítky dnů drama v okolí velvyslanectví, ale

i v jeho natřískané zahradě. Tam se v podzimním blátě a ve vojenských stanech zoufale tísnilo několik tisíc osob včetně malých dětí. My jsme jim, stejně jako ostatní Pražané, drželi palce a věřili jsme Bonnu, že je v tom nenechá. Dalším důvodem je to, že má galerie se nachází prakticky několik desítek metrů pod Lobkovickým palácem, kde je ambasáda. Třetím důvodem je naše dlouholeté přátelství s autorkou fotografií Blankou Lamrovou. Vedle těchto „praktických“ důvodů je zde i zdůvodnění citové. Když jsem viděl odjíždět první autobus vezoucí „enderáky“ do NSR, byl jsem vnitřně dojat. Pochopil jsem, že komunismus v Evropě mele z posledního a i my máme naději. Tato výstava je připomínkou rozsvícených světel tohoto prvního autobusu ke svobodě!“

Autorka fotografií, které nemají jen strohou dokumentární hodnotu, ale jsou dodnes živé zachycením vypjatých emocí tehdejšího dramatu, je Blanka Lamrová. Jak se tato drobná žena středního věku dokázala točit kolem tehdy přísně střeženého objektu a proč se nebála?

„Bála jsem se, ale pocity zvědavosti a touhy tyto dramatické situace zvěčnit a zachovat tak svědectví, byly silnější. Pracovala jsem tehdy na Pražském Hradě a musela jsem procházet ulice kolem stovek opuštěných východoněmeckých aut. Pracuji v Národní galerii a moje fotografie zahrnují portréty, krajiny a samozřejmě se nevyhýbám ani tomu, čemu se poněkud nepřesně říká „reportážní“ fotografie. Ani tehdy jsem tedy neváhala. Bohužel, přímo do objektu samého či do zahrady proniknout možné nebylo pro příliš velké riziko. Možná to tak ale bylo lepší, protože fotografie pořízené přes mříže mají o stupeň vyšší vypovídací hodnotu o místě a době vzniku. Některé fotografie z této dramatické doby jsem prezentovala také na výstavě nazvané „Praha, Berlín, Moskva – města změny“ v roce 1995 v italském Torinu. Jako fotografka na tu dobu vzpomínám ráda, ale nepřála bych si, aby se taková dramata ještě opakovala.“

Výstavu otvíral a účastníky srdečně přivítal pan dr. Michael Libal, velvyslanec Spolkové republiky Německo v Praze. Jeho excelence na tehdejší dramatickou dobu vzpomíná takto:

„Pracoval jsem tehdy na velvyslanectví v Římě a události na podzim roku 1989 jsem jako všichni ostatní sledoval se zatajeným dechem v televizi. Velmi jsem tehdy litoval, že jsem nemohl být v Německu, blíže k událostem, zvláště proto, že jsem měl do léta roku 1988 na starosti německo-sovětské vztahy a analýzu sovětské politiky ve střední a východní Evropě. Vždy jsem byl toho názoru, že se za Gorbačova mnohé změní. Nepředpokládal jsem však, že se všechno uskuteční tak rychle a důkladně.“

Německým velvyslanectvím v Praze prošlo v onom zlomovém roce naší historie přes dvacet tisíc uprchlíků. Byli to lidé ze ➤

► všech koutů tehdejší NDR, měli nejrůznější profese, jejich věk se pohyboval od batolat k starým mužům. Některé z těch tváří byly zachyceny objektivem Blanky Lamrové a můžeme v nich číst strach i naději, odhodlání vytrvat, i chvíle rezignace. Někteří již budou mrtvi, těm nejmladším je nyní patnáct. Sjedené Německo i Česká republika jsou nyní

spojenci ve svobodném a demokratickém světě. Nezapomeňme, že v základech této znovunabyté svobody leží i odhodlání oněch statečných dvaceti tisíc obyčejných německých občanů, kteří se rozhodli před patnácti lety v Praze hlasovat „nohama“ a před celým světem se tak distancovat od totalitní, komunistické vlády.

► Milan Kalina

VÝSTAVA O ŽIDOVSKÝCH PODNIKATELÍCH

Velký přínos židovských podnikatelů z Krnova k rozvoji tohoto slezského města připomíná výstava v hlavním sále krnovské synagogy.

Židovská náboženská obec v Krnově existovala v letech 1877–1938, synagogu v orientálním stylu si dala postavit již roku 1871. Po dobu Rakousko-Uherské monarchie čítala 500–600 členů, v období 1. československé republiky 300 až 400. Většina krnovských Židů se hlásila k německé národnosti, v náboženských otázkách patřili k liberálnímu směru.

Výstava je složena z dobových vyobrazení továren, obchodů a rodinných vil, stavebních plánů, firemních faktur a etiket výrobků. V roce 1876 založil svoji společnost Jakob Bellak, který ve dvou závodech v ulicích Československé

armády a Na Ostrově vyráběl sukno z ovčí vlny. Jeho podniky se staly jádrem pozdější Karnoly. Rodina po sobě rovněž zanechala vilu naproti teplárně na Revoluční ulici. Obchodu s látkami se věnovali společníci Geiringer a Reitler, kteří k tomuto účelu dali vystavět palác Silesia, a rodina Schulhaberů, jejíž obchod se nacházel na Hlavním náměstí v prostorách dnešní řecké kavárny Hermes.

Největší pozornost na výstavě je však věnována krnovské firmě Siegfrieda Gesslera, který si roku 1877 nechal zaregistrovat slavný bylinný likér s německým názvem Altvater a českým překladem Praděd. Občanské sdružení Krnovská synagoga, které výstavu pořádá, nabízí návštěvníkům k zhlédnutí unikátní sbírku vinět tohoto likéru od jeho vzniku až do současnosti. Gesslerova firma měla pobočky ve Vídni, Budapešti i Berlíně a jejím odběratelem byl také habsburský císařský dvůr. Mezi vystavenými exponáty je dobrozdání ředitele Lázní Lipová, který potvrzuje blaho-

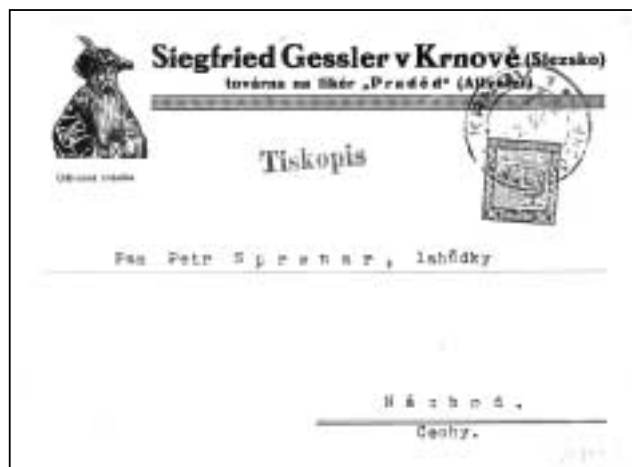

dárné účinky likéru na krevní oběh a doporučuje jeho konzumaci zejména řidičům, cyklistům a myslivcům. O likérníkovvi Siegfriedu Gesslerovi se tradují úsměvné historky, zejména o jeho marketingových tricích. „Říká se, že pan továrník hodně cestoval a když zašel do nějaké restaurace, samozřejmě si objednal jako aperitiv Praděda. Když se číšník omluvil, že tento nápoj na jídelním lístku nemají, sehrál scénu, uraženě se zvedl a odešel. Týden po něm navštívil majitele restaurace agent s nabídkou prvotřídního likéru Praděd,“ prozradil autor výstavy Jan Stejskal. Paní Gerta Greipelová, která u Gesslera získala své první zaměstnání, zase vzpomíná, že pan továrník byl dosti při těle, a tak k úkolům jeho asistentky patřilo mimo jiné pomáhat mu při zavazování tkaniček.

Mezi členy předválečné židovské komunity v Krnově byli dále právníci, lékaři a učitelé, ale i příslušníci nižších společenských vrstev. V roce 1938 jich většina město opustila. Přes 70% krnovských Židů našlo smrt v nacistických vyhlazovacích táborech. Ti, co se zachránili emigrací do Velké Británie, většinou dobrovolně vstupovali do tamních československých vojenských jednotek, ve kterých bojovali za svobodu naší země.

Vlastnictví krnovských Židů bylo zabaveno roku 1938 nacisty a v roce 1945 jako německý majetek automaticky zestátněno. Navrácen byl pouze jeden rodinný dům.

Výstava bude v prostorách krnovské synagogy k vidění od konce roku. Návštěva synagogy je možná po domluvě se správcem, Ing. Janem Stejskalem, telefon 737 201 166.

YEHUDA LAHAV: ZJAZVENÝ ŽIVOT

Čtenářům Maskilu jistě není jméno autora neznámé, Yehuda Lahav pro nás pravidelně komentuje dění v Izraeli již několik let. Dnes bychom se s Vámi chtěli podělit o ukázky z jeho životopisné knihy Zjazvený život (ve slovenštině vydal Koloman Kertész Bagala, člen L.C.A. Publishers Group).

Yehuda Lahav se narodil v roce 1930 na Slovensku, v maďarské židovské rodině, dětství prožil v Prešově a dle svých vlastních slov pocítoval v dětství celkom prirodzené československé vlastenectví. Konce války se dožil v Budapešti, kde se jako patnáctiletý přidal ve funkci tlumočnicka k sovětské armádě – oba rodiče zahynuli. V roce 1949 odešel do Izraele, kde žije dodnes. Jako novinář dlouho působil v novinách Komunistické strany Izraele, Kol haam (v knize se o svém vztahu ke komunismu vyjadřuje velmi otevřeně), později ve známém deníku Yediot Achronot, psal i pro Maariv. V současnosti je korespondentem několika českých a slovenských médií.

Vzpomínky nekončí, jak tomu často bývá, osvobozením a odchodem do Izraele. Autor dává rovnocenný prostor svému pozdějšímu životu v Izraeli, zejména se věnuje své činnosti novinářské, což může být pro čtenáře jistě velmi zajímavé. Kde jinde se dočtete, jak se v Izraeli dělaly noviny v 50. a 60. letech, jaká disciplína vládla v Komunistické straně Izraele nebo jaké to bylo cestovat do rodné Východní Evropy jako izraelský občan a novinář. Velká pozornost je věnována i revolučnímu roku 1989, kdy se autor pohyboval mezi Maďarskem, Československem a Rumunskem.

Z kapitoly Detstvo

Otec sa s matkou zoznámil počas prvej svetovej vojny, keď slúžil v rakúsko-uhorskej armáde a dočasne ho v Budapešti ubytovali v byte môjho starého otca. Hovorili mi, že sa to odohralo ako v rozprávke: pozreli sa na seba a v tej chvíli sa do seba zaľúbili. Nepodarilo sa mi zistiť, ako sa ich život vyvíjal v búrlivých časoch koncom vojny, napríklad počas Maďarskej republiky rád, hoci viem, že vtedy boli obaja v Budapešti. Potom šiel otec do Viedne študovať medicínu a rodičia mojej matky rozhodli, že ich dcéra nemôže čakať päťšesť rokov na ženícha, ktorý sa medzitým zaiste stretne s tuctami dievok a možno sa nikdy nevráti, zatiaľ čo ona, Eržika – moja budúca matka – zostane starou pannou (ako 26-ročná...). Ani nehovoriac o tom, že matka bola najstaršia z troch sestier a podľa vtedajších zvykov a tradícií, kým sa najstaršia nevydala, mladšie museli čakať v poradí. Preto starý otec a stará matka našli pre svoju dcéru slušného manžela v meste Salgótarján – dobrého a šlachetného človeka

(s ktorým sa v mojom rozprávaní ešte stretneme). Rok po svadbe sa im narodil syn Ďurko a žili šťastne, aj keď nie príliš blahobytné, až kým nadišiel deň svadby Ilonky, matkinej mladšej sestry. Otec medzitým ukončil štúdiá a ako dávneho priateľa rodiny na svadbu pozvali aj jeho. Tu sa otec stretol s matkou, stará láska sa ihneď opäť vzňala, a keď sa matka vrátila k svojmu manželovi, jednoducho mu povedala: „Emil, rozvedieme sa.“ Emil bol ozajstný džentlmen, rozlúčili sa priateľsky a dobré vzťahy a vzájomnú úctu si uchovali do konca života. Svojho syna Ďurka poslali na základe vzájomnej dohody študovať do Anglicka, a tým ho nepriamo zachránili pred hrôzami holokaustu.

Matka Alžběta (Erži) v roce 1919, jako 22-tiletá v Budapešti

V tridsiatych rokoch Ďuri trávil letné prázdniny čiastočne u otca, čiastočne u nás. Hral tenis, mal anglickú študentskú čiapku, dievčence ho obdivovali. Aj ja som ho obdivoval. V roku 1938 som mu detským písmom, ale predčasne dospelo napísal: „Som rád, že si v Anglicku – aj keď nemáš peniaze – tam je lepšie. Neskôr by som tam aj ja chcel žiť.“ V roku 1940 mi k narodeninám poslal pozdravný telegram. To už bola vojna, poštovné spojenie bolo prerušené, telegram poslal otec z prešovského poštovného úradu a ja som bol príliš mladý a naivný, nepozrel som sa, odkiaľ telegram pochádza. Rodičia dobre vedeli, že telegram od brata mi spôsobí väčšiu radosť než čokoľvek iné.

Neviem, ako reagovali príbuzní, priatelia, susedia na matkino rozhodnutie, ktoré v maďarskom malomeste v dvadsiatych rokoch muselo vzbudiť zdesenie. Viem však, že matka zostala moderná, samostatná žena so silnou vôľou, ktorá neváhala byť nekonvenčná, ak to považovala za správne alebo potrebné. Rodičia sa usadili v Prešove, ktorý bol vtedy malým mestom. Istá naša príbuzná – bolo to vraj úžasná krásavica – mi o mnoho rokov neskôr hovorila, že sa rozhodla zúčastniť sa súťaže krásy. Také súťaže boli vtedy zriedkavé, hlavne v malomestách, a účasť slečny zo slušnej židovskej rodiny v takej súťaži bola skoro nepredstaviteľná a škandálna. Ozaj, celá komunita sa na ňu hnevávala a ohovárala ju – iba moja matka sa postavila na jej stranu a dokonca jej na súťaž požičala svoje topánky (kto vtedy myslel na to, aby si špeciálne pre súťaž dal ušit šaty a aby topánky „pasovali“ k šatám?). Vtedy, zdá sa, sa matka už nepovažovala za dosť mladú, aby sa sama zúčastnila súťaže krásy, ale aj vo svojich tridsiatich piatich rokoch bola dosť márnomyseľná, aby si dala urobiť plastickú operáciu zmenšenia prsů (vtedy asi boli v móde malé prsia). Operácia sa uskutočnila v Budapešti, vznikla akási komplikácia a otcovi telefonovali, aby sa poponáhľal do Pešti „ak ▶

► ešte raz chce vidieť Erziku živú“. Toto dobrodružstvo sa však skončilo šťastne a moja matka sa mohla ešte niekoľko rokov pýšiť svojou krásou.

Z kapitoly Novinár

Od vylúčenia z kibucu uplynuli viac ako dva roky, keď si na mňa spomenula izraelská armáda. Ako člen pohraničného kibucu som bol sprostý vojenskej služby, ale v roku 1955 som bol povolaný do armády. Je veľký rozdiel medzi 18-ročným chalanom a 26-ročným ženatým človekom. Nezapáčili sa mi bezohľadnosti výcvikového obdobia. Do výcvikového tábora som si vzal Švejka, aby som sa duševne pripravil na očakávané udalosti. A predsa, udalosti ma prekvapili. Po skončení výcviku som zostal v tábore a viedol som sklad bielizne. Jedného dňa za mnou prišiel mladý dôstojník a povedal mi:

„My ťa poznáme, vieme, že si nadaný novinár. Prečo márneš čas tým, že v tomto tábore rozdávaš košeľe a deky vojakom?“

„Čo je zlé na tom, keď človek rozdáva podprsenky vojačkám?“ snažil som sa vtipkovať.

„Nechcel by si radšej pracovať v armádnom týždenníku Bamachane?“ spýtal sa.

Jeho otázka ma samozrejme prekvapila. Povedal som mu: „Vlastne, prečo nie? Ak mi dovoľíte, aby som písal podľa svojho svedomia, nemám dôvod odmietnuť.“

Hovorili sme pár minút o tejto možnosti, keď zrazu poznamenal: „Zaiste si vieš predstaviť, že v časopise armády je na každom stole vojenských tajomstiev ako smetí. Musíme vedieť, koho si berieme do redakcie. Preto by som sa s tebou chcel podrobnejšie porozprávať, aby som ťa lepšie spoznal.“ To sa mi neprotivilo, hoci som už začal tušiť, „odkiaľ vietor fúka“. Po niekoľkých stretnutiach (ktoré sa uskutočnili v telavivskej reštaurácii a ja som trval na tom, aby som si sám zaplatil kávu, aby ma nebudaj nemohli podozrievať, že ma podplatili) sme dospeli do štádia, že ja som vedel, že on vie, že je viem – čiže obaja sme presne vedeli, čo je zmyslom a cieľom rozhovorov.

Séria rozhovorov dospela ku koncu, keď sa ma opýtal: „Keby si bol ty vedúcim sovietskej špionáže v Izraeli – nechcel by si, aby človek ako ty pracoval v armádnom týždenníku?“ Odpovedal som mu takto: „Neviem, čo by som chcel, keby som bol šéfom sovietskej rozviedky. Na tomto poli nemám skúsenosti – tvoje skúsenosti sú azda bohatšie. Ale ako absolútne nevedomý v tejto oblasti, čisto na základe logickej úvahy ti môžem povedať, že podľa môjho tušenia človek ako ja, známy ako komunista, je najmenej vhodný pre plnenie úlohy tajného sovietskeho agenta. Ja by som pre túto úlohu vybral človeka, na ktorého nepadá ani tieň podozrenia z komunizmu.“ Pochopil, že z môjho „prípady“ mu mnoho vavrínov nenarastie. Osud chcel tak, že o tucet rokov som dostal príležitosť okúsiť práve taký primitívny a hrubý prístup – zo strany československej tajnej polície. Mám podozrenie, že mentalita a základný prístup Mosadu, CIA alebo KGB sa od seba nevelmi líšia.

Malo to pokračovanie, na inom poli. V lete 1956 som požiadal, odvolávajúc sa na rodinné príčiny, aby ma preložili do blízkosti môjho bydliska. Vtedy sme bývali v Ramat Gane. V októbri ma preložili do Ústrednej vojenskej intendatúry. Na novom mieste som nebol ani 24 hodín, keď vyhlásili pohotovosť, kvôli napätiu, ktoré predchádzalo Sinajskej vojne. Na intendatúre neboli postele, spali sme v kanceláriách na stoch. Zrazu zazvonil telefon a počul som, že hľadajú mňa. Bol som taký „čerstvý“, že úradníčka vôbec nevedela o mojej prítomnosti. Objavili ma iba na druhý deň ráno a „ihneď, súrne, bezodkladne“ ma z intendatúry premiestnili. Pravdepodobne se domnievali, že bezpečnosť krajiny bude ohrozená, ak v predvečer vojny komunista ako ja bude dohliadať na osobné spisy na intendatúre.

Yehuda Lahav v rozhovore s ruským pianistou Vladimírom Aškenázom během jeho návštevy v Izraeli, začátek 60. let

Poslali na do Guš Magen, oproti oblasti Gazy. Veliteľ tábora sa sice čudoval, že tak krátko pred vypuknutím vojny premiestňujú vojakov základnej služby z miesta na miesto, ale veľmi sa mi potěšil. „Potrebujeme súrne vedúceho úradníka v kancelárii rozviedky. Môžeš okamžite nastúpiť do práce.“ Posadil som sa v kancelárii a čakal som, čo bude. Stalo sa, čo som čakal. Neuplynuli ani dve hodiny a veliteľ ku mne pribehol ostošeť: „Nemôžeš tu zostať. Premiestnim ťa do skladu. Odtiaľ sa môžeš vzdialiť iba v čase stravovania a večer do svojho stanu. Nesmieš vstúpiť ani do čítárne.“ Vedel som – došli moje spisy. Vzbúrili som sa proti uzavretiu do skladu a do neosvetleného stanu: buď som vojak ako ostatní a mám rovnaké práva ako ostatní – alebo ma pošlite domov. Nakoniec sa našlo kompromisné riešenie. Slobodu pohybu v tábore mi sice obmedzili, ale zato veliteľ alebo jeho námestník (vymieňali sa) ma každý piatok odviezol domov na víkend, aby som v ich neprítomnosti neohrozil bezpečnosť tábora (a celej krajiny...). Počas vojny, až po ústup izraelskej armády zo Sinajského poloostrova, som bol – pravdepodobne – jediný vojak, ktorý bez výnimky každý víkend strávil doma. Kto môže tvrdiť, že byť upodrozrievaným nie je občas výhodné?

Potom ma predsa preložili do centra krajiny, vo výcvikovom tábore Sarafend som viedol dokumentáciu skladu. Poddôstojník Efrati bol s mojou prácou veľmi spokojný, no krútil hlavou: „Prečo si zostal rotným? Pošlem ťa na skúšku a povýšime ťa na čatára.“ Poučený predchádzajúcimi skúsenosťami som mu povedal: „Na skúšku pôjdem s radosťou, lebo to je vlastne poldenné voľno. Ale povýšiť ma sa ti nepodari.“ Na skúške som dosiahol 97 bodov (z možných 100). Uplynulo niekoľko týždňov a poddôstojník Efrati priznal: „Yehuda, naozaj ti nedajú hodnosť čatára.“

„Vedel som to, predsa natoľko neohrozia bezpečnosť štátu,“ povedal som mu. Tak teda do konca základnej služby som zostal rotný, čo je v Izraeli dočasná hodnosť, po troch mesiacoch je rotný takmer automaticky povýšený na čatára a ja som v tejto hodnosti zostal 27 mesiacov. Zdá sa mi, že v izraelskej armáde to je rekord. Hádám by mal byť zaradený aj do Guinnessovej knihy rekordov.

LITERATURA S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Nestor mezi spisovateli Viktor Fischl převezl v říjnu v aule pražského Karolina Seifertovu cenu za literaturu (společně s Josefem Škvoreckým) a bylo obdivuhodné pozorovat, jak je při svém věku 92 let stále svěží fyzicky (i když má potíže se zrakem), ale zejména duševně, což prokázal i svým projevem. K této příležitosti vyšla i jeho knížka spojující do jednoho svazku dva soubory povídek – **JERUZALÉMSKÉ POVÍDKY** a **KAFKA V JERUZALÉMU**. Vycházejí jako 5. svazek v nakladatelství Garamond, u obou jde o 2. české vydání. Oba svazky jsou holdem prastarému městu, kde autor žije, jeho kouzelné atmosféře i podivuhodným postavám, které je obývají. Vyprávění se přitom nese poklidným, lehce nostalgickým tónem.

Filosof a estetik Tomáš Kulka, který žil od roku 1972 v Izraeli, po studiích přednášel na univerzitách v Jeruzalémě a Tel Avivu, kde založil obor filosofie umění, se v 90. letech vrátil do Prahy a již osm let přednáší na katedře estetiky na FF UK. Na svou předchozí knihu *Umění a kýč*, která dosáhla dvou vydání a několika překladů, nyní navázal publikací **UMĚNÍ A FALZUM** (Academia). V jinak velmi odborné knize se Kulka přístupnou formou pouští do teoretických diskusí kolem hodnocení uměleckých děl, jejich autenticity, ale i falzifikace ve výtvarném umění. Bystrý text je psán spíše jako vtipný esej než poučující výklad klasických uměnovědců. (Jméno vás neklame, Tomáš je synem známého českého spisovatele a historika Ericha Kulky.)

Dalším přírůstkem do řady sebraných spisů Chaima Potoka, vydávaných nakladatelstvím Argo, je román **DAVITINA HARFA**. Literární postavu Ilany Davity Chandalové známe už z nedávno vyšlého souboru tří novel *Staří muži o půlnoci*. S psychologickou věrností a příběhovou

dynamičností podaný osud dívky pocházející z rodiny otce–nevěřícího křesťana a židovské matky se i tentokrát odehrává v New Yorku, a to v nedávné minulosti, kdy do hry vstupuje v Evropě rozpoutaná válka. Tím nastává i konec dosud bezstarostného Davitina dětství, i když sama není v centru konfliktu. Čist Potokovy knihy je vždycky zážitek.

Pětisetstránková kniha nedávno zesnulého kanadského občana Mordecaie Richlera **BYL TU ŠALOMOUN GURSKY** je ukázkou moderní světové literatury. Nepatří k románům běžného typu, což ostatně platilo i o loni vydaném románu *Učňovská léta* Duddyho Kravitz (oba vydalo Argo). Jde tu o rod Gurských, který se během tří generací díky své přizpůsobivosti vypracuje z ničeho na prestižní pozici v americkém lihovarnickém průmyslu. Hlavní však je způsob vyprávění příběhů plných zvláštního humoru a paradoxu, které jsou místy až šílené – jako třeba komunita eskymáků s velkým konzervativním dodržujících židovské svátky...

V životopisně laděné knize, kterou sepsal novinář Petr Nový se známým režisérem – **DUŠAN KLEIN ANEB JAK REŽISÉRŮM CHUTNÁ ŽIVOT** (vydal Máj), se dozvíme pochopitelně spoustu zajímavého o Kleinově cestě k filmu, postřehů z filmového zákulisí i o natáčení tolik populárních *Básníků*. V úvodu je však i cenná kapitola o věcech, na které Klein ve „hvězdně“ laděných rozhovorech tázán nebývá – o jeho dramatickém dětství. Narodil se začátkem války v židovské rodině ve východoslovenských Michalovicích, polovina rodiny se zásluhou Hitlera rozprchla po světě, druhá pak skončila v koncentracích. Zahynul i Kleinův otec. On sám se s matkou a bratry skrýval pod cizím jménem v Bratislavě, ale i tak skončil v Terezíně. Po válce se řízením osudu ocitl ve Švédsku, naučil se plyně švédsky a skoro zapomněl svou mateřtinu...

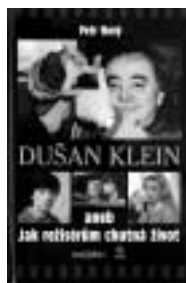
Aforismy, útvar blízký anekdotám, stojí jen zdánlivě na okraji literatury. A pokud vyjdou knižně, vypadají ještě lépe – chytřejší, promyšlenější, hravější. Martin Komárek, publicista známý z MF Dnes, je autorem už desítky knih a proslavil se svými smyšlenými příhodami potentátů otiskovanými každý týden v Magazínu MFD. Společným jmenovatelem jeho aforismů je břitká satira a humor, řízný rým mnohdy až absolutní, jazyková hravost hojně využívající homonymity slov. Co dodat? Knižka se jmenuje **KDY UŽ DĚDKU ZKAPESŮ?**, vydal ji Práh a vysoký náklad 3000 kusů očekává velký čtenářský zájem. Autor je synem politika a ekonoma Valtra Komárka.

Další várku anekdot ze židovského prostředí, o něž je stále velký čtenářský zájem, přináší Pavel Šmakal v knížce o 200 stranách s jednoduchým názvem **1000 ŽIDOVSKÝCH ANEKDOT** (vydal Plot). Jsou rozděleny do třinácti oborů a mnohé z nich samozřejmě známe, třebaže v jiných variantách, jak už to tak s anekdotami volně putujícími po světě chodí. Řada jich ale je známá méně, třeba ty podle reálií (rubl apod.) pocházející z východu Evropy. Většina zachycuje již zaniklý židovský svět, a tím vlastně získávají jeden zajímavý rozměr navíc. Raritou je, že autor, sběratel anekdot, si knížku i sám ilustroval kreslenými vtipy.

A na závěr kniha veskrze praktická: kuchařka. František Janalík a Jiří Marhold ji vydávají již podruhé a shromáždili do ní

270 tradičních židovských receptů, takže tu najdete i blincesy, pesachové kuličky, macesové placky – i s jablky, různé kugly, cimes, ale i možná méně známý chremzel, kremslach, latkes, jodenkager, eierkichli či macelokš. Tím dostal oprávnění název **TAJEMSTVÍ ŽIDOVSKÉ KUCHYNĚ** (vydal Plot). Navíc kniha přináší krátký text o dějinách Židů, stravovacích návycích o jednotlivých svátcích a jejich tradičních pokrmech. Určitě některý z nich brzy zkusíme.

► Lubor Falteisek

■ Židovská obec Brno

Tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno
Tel.: 545 244 710, Fax: 545 213 803
E-mail: zob@zob.cz, web: www.zob.cz

Pravidelné bohoslužby se konají v synagoze Skořepka 13 každý pátek večer podle změn astronomického času a v sobotu ráno v 9 hodin.

Na kontě sbírkové akce Auto pro seniory se k 29. říjnu sešlo již 188 657 Kč. Příspěvky lze nadále posílat na účet ŽOB nebo složit hotově v pokladně.

Novým předsedou ŽOB se v říjnu stal pan Pavel Fried.

Akce v listopadu a prosinci: **LETEM SVĚTEM DESATEREM S PANEM EPHRAIMEM KISHONEM** – kombinace výběru z několika Kishonových sbírek s tematicky jednotícím motivem z jeho povídkové série „Za všechno může jablko“ aneb Jak lidstvo hledá cestičky na obcházení, uhýbání, švindlování, zdůvodňování si konání, které je pohodlně a příjemně v rozporu s Desaterem, čili „Jak plníme Desatero“. Literární večer připravila se svými studenty 4. ročníku herectví profesorka Marianna Štěpítová-Klaučo. Koná se v předvečer Chanuka, 6. prosince 2004, v Divadelním studiu, 2. patro Konzervatoře (výtah z přízemí), tř. Kpt. Jaroše 45. Vstupné dobrovolné.

Společná **OSLAVA CHANUKOVÝCH SVÁTKŮ** se uskuteční v neděli 12. prosince 2004 v sále hotelu Slavia (Solniční 15) od 18 hodin. Vstupné 100 Kč, v ceně je zahrnuta společná večeře na židovské téma a živá hudba Létajícího rabína, který zahraje klezmer muziku k poslechu i k tanci! Vstupenky v prodeji na pokladně ŽOB.

Leo Pavlát s manželkou: „DESET LET SAMOSTATNÉ EXISTENCE ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE“ – pátek 19. listopadu v 18:30

Hana Ulmannová: Monotematické číslo časopisu Host věnované židovským autorům – pátek 26. listopadu v 18:30

■ Děkujeme všem,

kteří přispěli k úspěšnému průběhu návštěvy z londýnské Finchley Reform Synagogue, během níž se uskutečnily koncerty v Brně, Olomouci, Děčíně a v Praze, kde proběhla též diskuse o reformním judaismu s rabínem FRS Colinem Eimerem.

Představenstvo ŽLU

Z vystoupení sboru FRS v děčínské synagoze

■ SPOLEČNOST PŘÁTEL IZRAELE

místní organizace Liberec, Rumjancevova 1362 – Liberec 1
tel.: 482 412 190, 485 103 340

Společně se ŽO Liberec zve Vás a všechny ostatní příznivce na následující akci: Dne 18. listopadu 2004 od 16.30 hod. se uskuteční v kulturní místnosti synagogy přednáška na téma: „**Izrael-sko-palestinský problém a možnost jeho řešení**“ .

Přednášet bude PhDr. Miloš Pojar, bývalý velvyslanec ČSFR a ČR v Izraeli (1990–94) a v současnosti ředitel Vzdělávacího a kulturního centra Židovského muzea v Praze.

■ Kulturní program LISTOPAD 2004

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro
tel. 222 325 172, fax 222 318 856
<http://www.jewishmuseum.cz>, education@jewishmuseum.cz

Pondělí 22. listopadu v 18 hod.: Česká židovská poezie – básně Františka Gellnera, Richarda Weinera, Jiřího Ortena a Hanuše Bonna v rámci Dne poezie čte Hana Frejková. Medailony básníků PhDr. Miloš Pojar. Hudební doprovod Luděk Růžička. Vstupné 10,- Kč. **Středa 24. listopadu v 18 hod.:** Čtení ze současné izraelské prózy – z děl spisovatelů Etgara Kereta, Orly Castel-Bloomové a Savyon Liebrechtové čte Hana Frejková. Úvodní a závěrečné slovo PhDr. Hana Ulmanová, z Filozofické fakulty UK. Diskusi řídí pan Walid Abu-Haya, 2. tajemník Velvyslanectví Státu Izrael v ČR. (Občerstvení) Vstupné 10,- Kč. **Čtvrtek 25. listopadu v 18 hod.:** Vzpomínkový večer na dr. Ericha Kulku. Promluví prof. Otto Dov Kulka z Hebrejské univerzity Jeruzalém. **Pondělí 29. listopadu v 18 hod.:** Alexandr Brandeis – přednáška PhDr. Arno Pařika o mecenáši českých umělců. Vstupné 10,- Kč. **VÝSTAVA:** Ilustrace ak. mal. Jiřího Běhouňka ke knihám Osm světél a Pomsta čarodějky Simy Leo Pavláta, Rabín a čarodějnice I. B. Singera. Výstava potrvá do 30. prosince 2004. (Výstavy jsou otevřeny pro veřejnost Po–Čt 10–16, Pá 10–15).

■ MASORTI

Konzervativní pražská židovská komunita by Vás ráda pozvala na své pravidelné bohoslužby Kabalat Šabat: každý pátek od 18.00, Židovská obec, Maiselova 18, 3. patro, 27. listopadu, v 17.00 promítneme izraelský film **BROKEN WINGS**, režisér Nir Bergman (2002); Vzdělávací a kulturní centrum ŽM, Maiselova 15. Pravidelné přednášky rabína R. Hoffberga Úvod do judaismu se konají v úterý od 19.00, Spolkový dům, Jáchymova 3, Praha 1 Pro více informací kontaktujte: R. Labendz 777 055 040, R. Hoffberg 608 176 579, masorti@centrum.cz

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji z celého srdce všem členům Operace Ester, zejména paní Martě Srbové a panu Pavlu Toepferovi za nezištnou pomoc v mé těžké životní situaci!

Michal Foršt

ŽIVOTOPIS A ŽIVOTNÍ PROŽITKY

před válkou, během války, jakož i po válce až do revoluce v roce 1989

Část 14.

Vzpomínky člena a kantora Židovské obce v Teplicích, pana Chaima Kleina (1919–2004)

Jak velké úsilí bratr vynakládal na to, aby mě přesvědčil, abych zůstal a nevrátil se, jak říkal do komunistického Československa, je vidět také na tom, že s tím bohatým majitelem synagogy, kam se chodil každou sobotu modlit, se domluvil, že by bylo velice žádoucí, aby pro mě našli v Londýně vhodnou ženu, s kterou bych se mohl oženit. Tím by bylo zajištěno, že bych zůstal. Ten skutečně velmi pohotově bratrovi vyprávěl o jedné vdově, která vlastní v Londýně dům a textilní obchod a má dva syny. Starší, asi 14-ti letý, studuje v ješivě a ten menší, asi 8-letý, chodí do školy. Byla by to prý pro mě mimořádně vhodná partie. Příští sobotu můžeme tu paní vidět, protože chodí také na sobotní modlitbu. Bratr sice věděl o koho se jedná, ale chtěl, abych i já ji nepoznaně viděl. A skutečně jsem tu paní následující sobotu viděl. Byla menší postavy, ale jinak dosti příjemného vzhledu.

Já jsem byl ale tehdy v takovém duševním stavu a prožíval jsem tak silný stres a až nenormálně silnou touhu být zase blízko svých dětí a mít možnost je alespoň často vidět, že nebylo pro mě možné zůstat ilegálně v Anglii. Takže veškeré návnady a veškeré přesvědčování ze strany mého bratra a jeho rodiny i všech ostatních lidí, na mě působily naopak čím dál tím víc zcela opačným směrem. Byl jsem nakonec pevně přesvědčen a rozhodnut se co nejdříve zase vrátit domů přesto, že jsem věděl, že tím velice ublížím bratrovi. A zdravým rozumem uváženo, z hlediska mého materiálního a soukromého života, také sobě. Nic však nemohlo změnit mé rozhodnutí. Abych se osvobodil od lákavé nabídky mistrovské funkce s vysokým platem, dal jsem výpověď v pletárně a odešel na krátkou dobu pracovat do košer drůbežích jatek, kde delší dobu pracoval také bratr. Můj plat na jatkách byl 21 liber týdně, plus jedno upravené kuře dle vlastního výběru. Pomalu jsem se začal také chystat na odjezd zpět domů do ČSR.

Vzpomínám a musím vyprávět ještě další historku z mého londýnského života. Již jsem vyprávěl o tom, že v sobotu jsme s bratrem chodili na modlitbu do soukromé synagogy bohatého Žida, který mně daroval 4 knihy od profesora H. Gaetze. V týdnu však

chodil bratr na ranní a večerní modlitbu do blízké malé synagogy jednoho starého rabína, která byla v té samé ulici – Bergholt Crescent, kde jsme bydleli. Bylo tam zvykem tak, jak je tradicí u Chasidů, že mezi odpoledními modlitbami „Mincha“ a večerními modlitbami „Maariv“ se asi půl hodiny vyučují „Mišnajot“, tj. základní věty Talmudu. Zeť tohoto starého rabína pocházel z ČSR a byl jedním z dětí, zachráněných známým Angličanem Wintonem. Studoval v Anglii v ješivě, a proto přednášel a vyučoval večerní „Mišnajot“. Můj bratr, jak jsem již napsal, nestudoval v žádné ješivě a Talmudu

vůbec nerozuměl. Proto při vyučování jen seděl vzadu na lavici a poslouchal, jak se u stolu 8 – 10 mužů učí a debatují. Já jsem také seděl s bratrem vzadu. Jednou jsem slyšel přednášejícího vykládat jednu větu, kterou jsem si náhodou velice dobře pamatoval. Vykládal ji velice nesprávně a rozvinula se o tom mezi účastníky debata. A tak mi to nedalo, vstal jsem a požádal ho, zda se nebude zlobit, když vysvětlím správný výklad, jelikož se na celý tento oddíl dobře pamatuji. Studoval jsem totiž přes tři roky v ješivě. Všichni účastníci, včetně rabína a jeho zetě, byli velice překvapeni, že nějaký český uprchlý Žid rozumí Talmudu lépe, než oni všichni dohromady. Od této chvíle jsem v očích celé té společnosti stoupl velice vysoko. Můj bratr z toho měl obrovskou radost a byl na mě velice hrdý.

Synagoga toho starého rabína měla jednoho bohatého člena, který byl jejím hlavním sponzorem a mecenášem. Každou sobotu ráno se tam zúčastnil modlitby a také v sobotu odpoledne přišel se svým asi 15-ti letým synem, který byl studentem ješivy, aby si vyslechli kázání pana rabína a výklad sobotního oddílu Tóry. Na konci rabínova výkladu se obvykle různě vyprávělo a debatovalo. Ten 15-ti letý student se mě ptal, jestli už jsem někdy byl v pražské Staronové synagoze, na půdě, kde leží mrtvý hliněný Golem, kterého vytvořil pražský zázračný rabi Löw. Já jsem mu na to odpověděl, že jsem hodně let bydlel v Praze a pravidelně jsem se tam zúčastňoval modliteb. Na půdě Staronové synagogy není žádný mrtvý hliněný Golem a ani živý Golem nikdy neexistoval. Je to jen ▶

► literárně, umělecky vybájená pohádka, kterou si vymysleli a napsali - převážně nežidovští spisovatelé - a pohádkáři. Rabi Löw byl sice velký a slavný učenec a filozof, ale nebyl žádný čaroděj ani kouzelník. Celá ta historie s Golemem je velký nesmysl a jen vybájená pohádka. Ten kluk ale na moji odpověď reagoval velmi rozčileně a tvrdil, že to, co říkám, vůbec není pravda. On ví sto procent-

Chaim Klein jako kantor o Vysokých svátcích 2003

ně, že slavný pražský rabi Löw vytvořil zázračného Golema, který pomohl zachránit tisíce pražských Židů před rozvášněnými, zfanatizovanými křesťany, kteří dělali pogrom a zabili hodně Židů. On se to prý dočetl v různých knihách a také viděl o tom anglický film. Jejich rabín v ješivě také o tom mluvil a vyprávěl, že jednou v pátek odpoledne, sluha nebo šamaš rabína zapomněl vyndat Gole-

movi zázračnou kamea, tzv. šem a ten dál řádl jako tajfun a byl by schopen – nedej Bože – rozbořit půl Prahy, a proto musel sám rabi Löw Golema znehybnit a od té doby už ho nikdy zase neoživil a uložili ho jako mrtvou hlínu na půdu Staronové synagogy. Řekl jsem mu na to: „Tak prosím tě, vyříd' vašemu rabínovi, ať vám přestane motat hlavu a nevykládá vám lži a nesmysly.“ On se ale nedal odbýt a úplně rozčileně začal slovně na mě útočit, že jsem asi úplně nevěřící Žid a ani jako pobožný Žid nevypadám. Až musel nakonec zakročit rabín a jeho otec, aby ho utišili. Jeho otec mně potom řekl, abych se na něj nezlobil, že je ještě mladý a dosti horkokrevný. Nakonec, už venku při odchodu ze synagogy, mě zavolal stranou a řekl mi, že slyšel o tom, že se hodlám už brzy vrátit zpět do Československa a že mě prosí, abych si to ještě dobře rozmyslel, že vrátit se dobrovolně zpátky do komunistického ČSR je dle jeho názoru úplné šílenství. Odpověděl jsem mu na to, že ho velice dobře chápu, ale že přes to musí pochopit také mne a vědět, že rozum a cit nejdou vždy dohromady. Byl mou odpovědí velice zklamán a řekl mi, že slyšel o tom, že jsem studoval v ješivě u slavného sighetského rabína a velice rád by mě viděli mezi sebou tady v Londýně.

Zeť pana rabína, který pocházel z Československa a přijel do Anglie mezi zachráněnými dětmi pana Wintona, obchodoval s diamanty a zaobíral se také tím, že zaměstnával různé lidi, hlavně mladé studenty. Zapůjčoval jim určité množství diamantového odpadu po broušení, aby jej roztřídili podle barvy, velikosti a jiných různých jakostí a potom dle roztříděného množství a jakosti, jim zaplatil. On z toho velmi dobře vydělával, ale lidem platil dosti mizerně a málo. Také já jsem často pracoval večer, doma po práci, na tomto třídění. Když už jsem měl odcestovat domů, zůstal mně dlužen 2,5 libry a velmi těžko, po několika urgencích mého bratra mně nakonec ten dluh zaplatil.

V krátkosti chci ještě vyprávět své problémy se zapojením se opět do práce po návratu, v mém podniku Ferona n. p. Náš ředitel – pan Šmolík, velice chtěl, abych opět nastoupil na své staré pracoviště, jako vedoucí odbytového střediska ve Mstišově u Teplic. Toto místo však bylo mezitím obsazeno panem Hankem, který jej v žádném případě nehodlal uvolnit. Ředitel sice tvrdil, že vzhledem ke zvláštním okolnostem nebyl se mnou rozvázána pracovní poměr a tudíž nadále trvá. Neměl však možnost to zákonným způsobem nařídit. Já sám jsem řekl, že bych mohl pracovat na jiném oddělení, jako odbytový referent v Mostě. On však usiloval, abych mohl zase převzít dřívější pracoviště jako vedoucí střediska. Konalo se v této záležitosti několik jednání na ředitelství, ale pan Hanke se toho místa držel a odmítal každou jinou nabídku. Bylo proto rozhodnuto, že ředitel, spolu s obchodním náměstkem, navštíví osobně naše hlavní dodavatele, tj. Železářna a drátovny n. p. v Bohumíně, ve kterých se vyrábějí a nám dodávají litinové radiátory a příslušenství, tj. fitinky a šroubení. Dále Trnavské automobilové závody, n. p. v Trnavě, výrobce a dodavatel ocelových radiátorů a konvektorů. Oba tito naši hlavní dodavatelé se měli vyjádřit, s kým si přejí raději jednat a spolupracovat. S panem Hankem nebo s panem Kleinem? Dále budou také na názor dotazování zaměstnanci střediska ve Mstišově. Oba naši hlavní dodavatelé, a to v Bohumíně vedoucí odbytu pan Svoboda a odbytový referent pan Chýlek a v Trnavě vedoucí odbytu – pan Taraba a odbytová referentka paní Blatná, všichni se vyjádřili, že raději chtějí spolupracovat s panem Kleinem. Také zaměstnanci ve Mstišově se vyjádřili v tom smyslu. Když se to pan Hanke dozvěděl, okamžitě dal v podniku výpověď a odjel do Ústí n/L., kde pracoval v jiném podniku v úplně jiném oboru. Zůstal určitě mým stálým nepřítelem, i když bez mého zavinění. Byl přítomen u toho, když jsem žádal ředitele, aby mě nechal pracovat na jiném oddělení.

Tím zatím končím vyprávění o svých životních, více – méně trapných, kotrmelcích a nepříliš veselých zážitcích.

► Foto: Kateřina Weberová, www.kehila-teplice.cz

Vážení čtenáři, více než rok jsme otiskovali vzpomínky mimořádného člověka, významné osobnosti české židovské komunity, pana Chaima Kleina. Vyprávění dospělo dnešním dílem ke konci, tak jako dospěla 28. ledna letošního roku ke svému konci i životní pouť pana Kleina. Doufáme, že jsme zveřejněním tohoto seriálu alespoň trochu přispěli k tomu, aby se pana Chaima Kleina ještě dlouho vzpomínali nejen ti, kteří měli to štěstí jej poznat.

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě na www.maskil.cz

b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon/fax: 222 251 641, e-mail: maskil@maskil.cz (to je důležité zejména pokud platíte bankovním převodem, neboť v tomto případě se jinak nedozvíme adresu, na niž máme Maskil zasílat); výše poštovního a balného je **v ČR minimálně 250,- Kč ročně;** uvedený obnos nám laskavě zašlete **složenkou nebo na bankovní účet číslo 86-8964110227/0100** u Komerční banky, variabilní symbol je 8888888888 (10x8)

Tištěnou verzi časopisu je rovněž možné si vyzvednout osobně přímo v Bejt Simcha.

CHASIDISMUS, HASKALA, REFORMA

Seriál o myšlenkových proudech, které formovaly současný obraz judaismu

Nejprve několik slov na úvod. Aktuální dění v české židovské komunitě ukazuje, že to, co se dělo v evropských židovských obcích v průběhu 17.–19. století, stále velmi ovlivňuje dnešní dění a podobu současné židovské komunity. Proto považujeme za nutné se této části židovské historie podrobněji věnovat.

Dnešní chasidismus bychom si neměli plést s „chasidej aškenaz“, což bylo středověké židovské hnutí v německých zemích (Regensburg, Speyer, Worms, Mainz), zasahující až do Francie 13. století. Bylo spojeno s mučednictvím a ovlivněno křesťanským pietním myšlením. Literatura „chasidej aškenaz“ se týkala převážně morálky a etiky. Nejzávažnější dílo nese název Sefer chasidim a je stále vlivným pramenem učení až dodnes. Pozdější literatura „chasidej aškenaz“ se uchyluje k esoterismu a mystice. Vychází z italských židovských ústních tradic. Používá síly písmen svatého jména Božího. Také bychom si neměli plést dnešní chasidismus s „Chasidej umot olam“ tosafistů. Jedná se o učení o zbožných, kteří nejsou Židy a přesto i na nich závisí příchod budoucího světa.

Když jsme si tedy řekli, s čím bychom neměli dnešní chasidy zaměňovat, můžeme pokročit k povídání o vzniku a vývoji chasidismu, který známe dnes.

Slovo chasid (v plurálu chasidim) znamená zbožný čili ten, který splňuje vyšší standard náboženství. Vyšší stupeň povinností a morálky. Takto chasidim popisuje rabínská literatura: chasid se soustředí již hodinu před modlitbou, aby mohl být opravdu plně s Bohem. Plní micvot i za velmi obtížných či přímo nebezpečných podmínek.

Rabínská literatura mluví o takzvaných „chasidim ha-rišonim“. Geiger a Frankel je asi mylně spojovali s esény. Jedná se pravděpodobně o první tvůrce halachy, jak vyplývá z Mišny. Vycházeli z asketicko-mučednické tradice agady, midrašů a Philových textů. Rabínská literatura však nic z tohoto nezmiňuje. Zabývá se jejich skromností, etikou a nemateriálním životem.

Hilel, který ve svém učení vychází z „chasidim ha-rišonim“, je údajně autorem aforismu: „Nevzdělanec nemůže být chasidem.“ Pamatujme si tento výrok, neboť chasidismus 18. století jej totálně postaví na hlavu. Takový BEŠT (Baal Šem Tov) neuměl ani číst a psát hebrejsky, natož v jiných jazycích. Byl lidovým léčitelem, pomocníkem na košer jatkách. Pracoval jako horník či jako dělník v cihelně. Byl šamesem a hospodským. Nebyl vzdělanec, rabinem, písařem či učitelem. Dopisy s jeho podpisem jsou padělky. Vyráběl amulety a vyháněl zlé duchy. Později si po vzoru rabínů zařídil velký dvůr. Jak je to možné?

Jeho doba je plná nesvárů a zklamání. Po polsko-litevském rozpadu je pozice tradičních rabínů velmi otřesena. Chmelnického pogromy vyvraždily téměř milion Židů a neobdobně se objevuje otázka „proč“. Na každém rohu se objevuje něja-

ký falešný mesiáš. Lidé uvěří, že tím pravým je Šabataj Cvi v Palestině. Uchylují se k primitivním lidovým praktikám okultismu a kabaly. Věří v dybuky a zázrakotvorce, emigrují, hladoví, umírají a hledají cestu ke spáse. Jednou z cest je askeze, sebetryznění či hysterické masové akty nadšení a radosti. Masy potřebují autoritativního vůdce, ne sečtělého intelektuála. U městečka Brody vznikají nové asketické skupiny, které se soustřeďují v tzv. „klojzech“. Sidury klojzů byly konstruovány v duchu Izáka Lurii. Co říkal Baal Šem Tov o siduru? „Člověk vezme sidur a soustředí se cele na písmena, nechte, uplatňuje vůli, vstoupí do chodeb modliteb.“ Ano, Israel ben Eliezer nechce, aby věřící četl, vždyť on sám to neumí. Bůh sám povede věřícího.

Další cestou je extáze. Bezeslovné, stále se opakující zpěvy a tance přiváděly účastníky k extatické radosti. Takové tance a zpěvy byly léčebnými prostředky Bešta na jeho dvoře v Tolstém, pak v Meziboží. Všichni si po jeho zjevení okolo roku 1730 byli jisti, že má nadpřirozené schopnosti. Bešt je hlavním zakladatelem chasidismu. Zemřel roku 1760 a jeho nástupcem se stal Dov Beer z Meziříčí, zvaný Velký Magid.

Chasidé byli vyháněni téměř všemi rabínskými autoritami. Mezi jejich odpůrci (mitnagdim) byli Abraham Geršon z Kútů, Nachman z Hordenka i Nachman z Kosova. Největším odpůrcem tohoto lidového hnutí (chcete-li lidových sekt) byl Gaon z Vilny, rabi Elijahu Šlomo Zalman (1720–1797), který byl tak vysoce vzdělaný, že již od svých šesti let kázal v synagogách. Chasidismus považoval za ohavnost, lži a sebeklam. A ideu vůdce – cadika za modlářství. Říkal, že modlitba je bez vzdělanosti hanobena. Chasidy z Vilny nadobro vyhnal. Nedávno se snažil proniknout do Vilny Chabad Lubavič. Po vzoru Gaona z Vilny je místní Židé vykázali s tím, že tak rozhodl již jejich Gaon v 18. století.

Jedním z dalších problémů Gaonova a Beštova století byl fakt, že chasidé začali používat nerituální nože na šchitu. A tak si roku 1772 vysloužili první klatbu. Jejich knihy byly veřejně páleny. Další klatba (r. 1778) vyhlásila jejich vyhnání i s ženami a dětmi. Nesmělo se s nimi obchodovat, uzavírat smouvy, vstupovat do manželství. Chasidé klatby opětovali.

Objevil se však nový ideologický nepřítel: židovské osvícenectví – haskala. A tak se mitnagdim a chasidim jakž takž usmířili a vytáhli společně proti moderně.

► Sylvie Wittmannová

► Foto: www.besht.org.ua